ภาพผู้หญิงญี่ปุ่นที่สะท้อนในงานเขียนสมัยเมจิ

Japanese Women Image in Meiji Period Literary Works

ปิยะนุช วิริเยนะวัตร์

Piyanuch Wiriyaenawat

บทคัดย่อ

สมัยเมจิ (Meiji-jidai- 明治時代) (1868-1912) เป็นช่วงที่ประเทศญี่ปุ่นมีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้านเนื่องมาจากการรับอารยธรรมจากตะวันตก แต่ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่นี้ กลับพบว่าบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงญี่ปุ่นยังคงถูกพันธนาการจากระบบของสังคมเช่นเดิม บทความนี้จะศึกษาภาพของผู้หญิงญี่ปุ่นที่สะท้อนออกมาในงานเขียนสมัยเมจิที่มีชื่อเสียงสามเรื่องคือเรื่อง 『十三夜』 (ในคืนที่สิบสาม) (The Thirteenth Night) ของฮิกุจิ อิจิโย (Higuchi Ichiyō: 樋口一葉) เรื่อง 『雁』 (ห่านป่า) (Wild Geese) ของโมริโอไง (Mori Ōgai: 森鴎外) และ เรื่อง『みだれ髪』 (มิดาเระกะมิ) (Disheveled Hair) ของโยะซาโนะ อากิโกะ (Yosano Akiko : 与謝野晶子) ทั้งสามเรื่องล้วนมีตัวละครหลักเป็นผู้หญิง โดยในแต่ละเรื่องจะนำเสนอภาพของผู้หญิงในสังคมญี่ปุ่นสมัยเมจิที่ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่ภายใต้ระบบที่บิดาเป็นใหญ่ที่สุดในบ้าน ผู้หญิงที่ต้องรักษาภาพของภรรยาที่แสนดีและมารดาผู้ปราดเปรื่อง รวมทั้งผู้หญิงที่เป็นภรรยาน้อย ถึงแม้ว่าจะมีผู้หญิงบางกลุ่มเริ่มตื่นตัวในความเป็นตัวของตัวเองและลุกขึ้นพยายามเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของตนอันเนื่องมาจากการแพร่หลายของศาสนาคริสต์

และการรณรงค์ในเรื่องสิทธิมนุษยชนก็ตาม แต่ตราบใดที่อิทธิพลแนวความคิดขงจื้อยังคงดำรงอยู่ในสังคมญี่ปุ่น สุดท้ายความพยายามในการปลดเปลื้องตนเองจากข้อจำกัดในสังคมเช่นนี้ก็มักจะจบลงอย่างไร้ความหมาย

Abstract

Japan started the modernization after the restoration in the meiji period. (1868-1912) Despite the treads of progress and westernization, it appeared that Japanese women's role and status were still restricted by social rules and remained the same as in the Edo period. This article will study how literary works in this period reflects the image of Japanese women through three major works : *The Thirteenth Night* by Higuchi Ichiyō, *Wild Geese* by Mori Ōgai and *Disheveled Hair* by Yosano Akiko. The protagonists in these three works are all women. In each work, we can see the image of Japanese women who suffer under the male supremacy system and have to behave themselves as good wives and wise mothers or as concubines. Because of the introduction of Christian education and the movement towards human rights, there were some women who became conscious of their identity and gradually began to claim their human rights. But as far as Confucianism still existed in Japanese society, the women's struggle to free themselves from the confines of the traditional society finally almost ended up in vain.

ภูมิหลังของผู้หญิงญี่ปุ่นในสมัยเอโดะ

แนวความคิดขงจื้อได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในสมัยเอโดะ และมีอิทธิพลต่อเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการปกครอง รูปแบบโครงสร้างของสังคม รวมทั้งยังกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสตรีอีกด้วย นักวิชาการจำนวนมากพากันศึกษาแนวความคิดขงจื้อกันอย่างจริงจัง ดังเช่น ไคบาระ เอะคิเค็น

(1630-1714) **(Kaibara Ekiken)** (貝原益軒) นักวิชาการผู้ศึกษาลัทธิขงจื้อในสมัยเอโดะตอนกลาง เขาได้กล่าวถึงคำสอนสามข้อที่สตรีพึงปฏิบัติตาม (女子三従の教え- **Joshi sanjū no oshie**) อันได้แก่ 1. สตรีต้องมีความเรียบร้อย อ่อนน้อมถ่อมตน ว่านอนสอนง่าย 2. สตรีที่ดีนั้นห้ามประพฤติปฏิบัติตนโดยเอาความคิดความอ่านของตนเป็นที่ตั้ง และ 3. สตรีผู้ที่ยังอาศัยอยู่ในบ้านของตนต้องเชื่อฟังบิดา เมื่อออกเหย้าออกเรือนไปแล้วจะต้องเชื่อฟังสามี หากสามีเสียชีวิตไปก็ต้องเชื่อฟังบุตรของตน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นหลักจริยธรรมสำหรับสตรีและได้บีบบังคับสตรีให้อยู่ในกรอบระเบียบจนเป็นที่มาของสำนวนที่ว่า “女は三界に家なし” หมายความว่าไม่มีบ้านหลังไหนที่ผู้หญิงจะอยู่ได้อย่างไว้วางใจ

นอกจากคำสอนดังกล่าวข้างต้นแล้ว รูปแบบของสังคมก็เรียกได้ว่ามีส่วนกำหนดบทบาทรวมทั้งสิทธิหน้าที่ของสตรี กล่าวคือโครงสร้างรูปแบบสังคมศักดินาในสมัยเอโดะซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดขงจื้อนั้นมีการกำหนดลำดับชนชั้นของสังคมอย่างใหญ่ ๆ คือ ผู้ปกครองซึ่งหมายถึงโชกุน รองลงมาคือไดเมียว นักรบ และชนชั้นล่างสุดก็คือประชาชนทั่วไป ผู้คนทั่วไปในสังคมต่างเคารพและปฏิบัติตามการจัดลำดับชั้นเช่นนี้อย่างเคร่งครัด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อสังคมรวมทั้งความสัมพันธ์ในครอบครัวอีกด้วย กล่าวคือเจ้าของบ้านผู้ซึ่งเป็นใหญ่และมีอำนาจมากที่สุดในบ้านนั้นมีสิทธิเต็มที่ในการตัดสินใจเรื่องการแต่งงานของบุตรหลานของตน อีกทั้งยังเกิดระบบภายในครอบครัว **(kaseido)** (家制度) ที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวทั้งครอบครัว มากกว่าจะสนใจสมาชิกเป็นรายบุคคล ระบบภายในครอบครัวจะให้ความสำคัญลูกชายมากกว่าลูกสาว ลูกชายคนโตเท่านั้นที่มีสิทธิในการสืบทอดตระกูลต่อไป โดยที่ผู้หญิงไม่มีสิทธิอะไรทั้งสิ้น ผู้หญิงต้องอยู่กับบ้าน มีหน้าที่เป็นเพียงภรรยาและแม่ของลูกเท่านั้น ระบบนี้ได้รับการถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดโดยเฉพาะในครอบครัวซามูไร แต่อย่างไรก็ตามช่วงหลังของสมัยเอโดะนั้น เนื่องจากมีผู้หญิงที่ทำอาชีพทางด้านค้าขายและเกษตรกรรมมากขึ้นพอ ๆ กับผู้ชาย หรือในบางครั้งก็มีผู้หญิงที่ต้องสืบทอดกิจการของตระกูลเนื่องจากไม่มีบุตรชายด้วย จึงทำให้ช่วงปลายสมัยเอโดะ

การแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ของสตรีได้รับการยอมรับเพิ่มมากขึ้น ทำให้ระบบศักดินาเริ่มอ่อนกำลังลง จนกระทั่งเมื่อญี่ปุ่นล่วงเข้าสมัยเมจิและมีการปฏิวัติเมจิ (**Meiji Ishin** - 明治維新 (めいじいしん)) (1868) ญี่ปุ่นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ในทุก ๆ ด้าน โดยรับเอาระบบต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยีทางด้านวิทยาศาสตร์จากตะวันตกเข้ามาใช้เพื่อนำพาประเทศไปสู่ความทันสมัยมีอารยธรรมที่เรียกว่าการเปิดรับอารยธรรมครั้งใหญ่ (**Bunmeikaika** - 文明開化 (ぶんめいかいか))

ผู้หญิงในสมัยเมจิกับการเปิดรับอารยธรรมตะวันตก

จากการเปิดรับอารยธรรมตะวันตกของญี่ปุ่นนั้น สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้หญิงที่เด่นชัดมากที่สุดก็คือ เรื่องการแต่งกาย ผู้หญิงญี่ปุ่นได้หันมาสวมใส่เสื้อผ้าแบบตะวันตกมากขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงในเรื่องการแต่งกายนี้เกิดขึ้นเฉพาะคนกลุ่มน้อยเท่านั้น เช่น กลุ่มสตรีชั้นสูงหรือพยาบาล เป็นต้น ส่วนผู้หญิงญี่ปุ่นที่เหลือส่วนมากยังคงสวมชุดกิโมโนจนมาถึงสมัยไทโช นอกจากเครื่องแต่งกาย ผู้หญิงญี่ปุ่นก็ยังสนใจเรื่องการเปลี่ยนทรงผมเป็นอย่างมากเช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงด้านทรงผมนั้น เป็นผลพวงมาจากการรณรงค์เพื่อเสรีภาพและประชาธิปไตย (**Jiyūminkenundō** - 自由民権運動 (じゆうみんけんうんどう)) ของญี่ปุ่นในช่วงทศวรรษที่ 1870 การเคลื่อนไหวในครั้งนี้ได้ส่งผลให้เกิดการรณรงค์การรวบผมของสตรี (**Fujinsokuhatsuundō** - 婦人束髪運動 (ふじんそくはつうんどう)) ในช่วงปี ค.ศ. 1885 ด้วย สิ่งนี้ถือเป็นการปลดปล่อยผู้หญิงญี่ปุ่นจากทรงผมแบบเดิมในสมัยเอโดะ กล่าวคือเดิมทีในสมัยเอโดะผู้หญิงจะต้องเกล้าและทำทรงผมแบบญี่ปุ่นเท่านั้น ซึ่งทรงผมแบบโบราณเป็นทรงผมที่ต้องเสียเวลาทำนานและเมื่อทำจนเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ไม่สามารถทำความสะอาดผมได้ทันทีต้องทิ้งไว้ชั่วระยะหนึ่ง ประกอบกับทรงผมแบบเดิมนี้เจ้าตัวไม่สามารถทำเองได้ต้องไปให้ร้านทำผมทำให้ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มอีก ดังนั้นเมื่อวัฒนธรรมการแต่งกายอย่างตะวันตกได้แพร่หลายเข้ามาในญี่ปุ่น ผู้หญิงจึงเริ่มตัดผมและทำทรงผมต่าง ๆ ตามแบบตะวันตก แต่ว่าต่อมาทางรัฐบาลได้ออกกฎห้ามสตรีตัดผมเอง ทำให้ผู้หญิงส่วนใหญ่ได้หันไปทำทรงผมแบบใหม่ที่ผูกรวบผม

ไว้ด้านหลังหรือเกล้าไว้ด้านบน เพราะว่าเป็นทรงผมที่สะดวกสบาย สะอาด และประหยัดได้มากกว่า ไม่ต้องเสียเวลาทำผมนาน และยังมิได้เป็นการขัดต่อกฎของทางรัฐบาลในขณะนั้นด้วย

กลุ่มผู้หญิงที่เรียกร้องการทำทรงผมแบบรวบผมชนิดใหม่นี้ ได้ตีพิมพ์แผ่นภาพทรงผมแบบใหม่ของสาวญี่ปุ่น (Dainipponsokuhatsuzukai - 大日本束髪図解) มีทั้งหมดสามแผ่น โดยเริ่มอธิบายจากจุดมุ่งหมายการตั้งชมรมเพื่อการรวบผมแบบใหม่พร้อมทั้งใส่ภาพและคำอธิบายประกอบอันงดงามและดึงดูดเกี่ยวกับการทำทรงผมชนิดใหม่นี้ ในขณะเดียวกันได้โจมตีทรงผมในสมัยเอโดะ เช่น ทรงผมแบบชิมาดะมาเง[1] (Shimadamage- 島田髷) และทรงผมแบบมารุมาเง[2] (Marumage- 丸髷) ว่าเป็นทรงผมที่ไม่ถูกสุขอนามัย เพราะต้องใช้วัสดุจำนวนมาก เช่น หวี หรือ โคงัย[3] ฯลฯ ในการจัดแต่งทรงผม กลุ่มนี้ได้เสนอว่าควรใช้กิ๊บติดผมในการยึดผมหรือริบบิ้นผูกผมเวลาถักเปียแทนที่ เป็นต้น

ทรงผมแบบชิมาดะมาเง

ทรงผมแบบมารุมาเง

---

[1] ชิมาดะมาเง เป็นทรงผมสำหรับผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน

[2] มารุมาเง เป็นทรงผมสำหรับผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว

[3] โคงัย (Kōgai - 笄) อุปกรณ์ใช้สำหรับรั้งผมชนิดหนึ่ง มีรูปร่างคล้ายตะเกียบ มักทำจากเงินหรืองาช้าง

แผ่นภาพทรงผมแบบใหม่ของสตรีญี่ปุ่น

จากภาพทรงผมแบบใหม่ของสตรีญี่ปุ่นจะเห็นว่าทางด้านซ้ายมือ 3 รูปด้านบน จะเป็นทรงผมสไตล์อังกฤษสำหรับเด็กสาวที่มีอายุระหว่าง 16-17 ปี ส่วน 2 รูปด้านล่างจะเป็นทรงรวบผมสำหรับผู้หญิงวัยกลางคนขึ้นไป ภาพตรงกลางเป็นภาพสาธิตการรวบผม ด้านขวามือ 3 รูปด้านบน แสดงภาพทรงผมสำหรับผู้หญิงวัยกลางคนขึ้นไป และ 2 รูปล่างแสดงภาพทรงผมแบบที่เรียกว่า "มากาเร็ต"[4] ซึ่งเป็นทรงผมที่ได้รับความนิยมในหมู่เด็กสาวจากการรณรงค์ของสตรีกลุ่มนี้ ทำให้ทรงผมแบบใหม่ต่าง ๆ ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางเกือบจะในทันทีโดยมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่โตเกียว โดยเฉพาะจะได้รับความนิยมมากในกลุ่มสตรีชั้นสูงผู้เป็นแขกประจำของโรคุเมคัน[5] (Rokumeikan-鹿鳴館(ろくめいかん))

---

[4] มากาเร็ต (Marguerite - マガレイト) เป็นทรงผมที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกแบบหนึ่ง โดยเริ่มจากถักเปียก่อนแล้วค่อยม้วนผมเป็นวงแล้วนำริบบิ้นมาผูกเข้าไว้

[5] โรคุเมคัน เป็นอาคารสไตล์ยุโรปสองชั้น ที่รัฐบาลให้จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานที่สำหรับพบปะสังสรรค์ พูดคุย เต้นรำ ของบรรดาคนชั้นสูง ข้าราชการ ทูตชาวต่างชาติ สร้างเสร็จสมบูรณ์ในปี ค.ศ. 1883

ในสมัยเมจิแม้ญี่ปุ่นจะมีการรับอารยธรรมจากตะวันตกเข้ามาใช้และมีการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านก็ตาม แต่จะสังเกตได้ว่ากลุ่มผู้หญิงนั้นมีการเปลี่ยนแปลงแต่เพียงภายนอกเท่านั้น นั่นก็คือในเรื่องการแต่งกาย การรับประทานอาหาร หรือเรื่องที่พักอาศัย ส่วนในเรื่องของบทบาท หน้าที่ และสถานภาพของผู้หญิงนั้น เรียกได้ว่าไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงมากนัก เนื่องมาจากอิทธิพลจากแนวความคิดขงจื้อที่ศึกษากันในสมัยเอโดะยังคงส่งผลมาจนถึงสมัยเมจิ ผู้หญิงส่วนใหญ่ยังคงต้องเรียนวิชาเย็บปักถักร้อยและงานบ้าน มีน้อยมากที่จะสามารถเรียนคณิตศาสตร์หรือวรรณคดีได้ ดังที่ปรากฏให้เห็นว่านักเขียนในสมัยเมจิจำนวนมากล้วนแล้วแต่เป็นผู้ชาย

ในเรื่องของสิทธิของผู้หญิงนั้น แม้ว่ารัฐบาลสมัยเมจิจะมีการปรับปรุงกฎหมายสำหรับประชาชนครั้งใหญ่ แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงอย่างเช่นเรื่องระบบของครอบครัว หรือเรื่องการสืบทอดมรดกวงศ์ตระกูลเป็นต้นนั้น กฎหมายได้กล่าวไว้ว่าลูกชายคนโตจะเป็นเจ้าบ้านผู้สืบทอดวงศ์ตระกูลต่อไป รวมทั้งมีอำนาจสูงสุดในการปกครองครอบครัวของตน ส่วนภรรยาในทางกฎหมายนั้นถูกจัดว่าเป็นบุคคลไร้ซึ่งความสามารถ ไม่มีอำนาจสิทธิใด ๆ ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามสามี ถ้าเกิดกรณีทะเลาะวิวาทจนถึงขั้นชั้นศาล ภรรยามักเป็นฝ่ายแพ้คดีอยู่ตลอด ผู้หญิงถูกมองว่ามีหน้าที่แค่เพียงให้กำเนิดบุตร และถูกจำกัดอยู่ในระบบของครอบครัวเท่านั้น

ก่อนที่จะศึกษาว่าในผลงานวรรณกรรมนั้นสะท้อนภาพผู้หญิงในสมัยเมจิออกมาเช่นไร ขอแนะนำผลงานที่มีชื่อเสียง 3 เรื่องที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ก่อน ได้แก่

1. เรื่อง **คืนที่สิบสาม** (The Thirteenth Night -『十三夜(じゅうさんや)』) ของฮิกุจิ อิจิโย (Higuchi Ichiyō : 樋口一葉(ひぐちいちよう)) (1872-1896) นักประพันธ์สตรีที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในสมัยเมจิ เรื่องนี้เป็นนวนิยายขนาดสั้น เขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1895 โดยตีพิมพ์ลงในนิตยสารบุงเกคุระบุ (Bungeikurabu : 文芸倶楽部(ぶんげいくらぶ)) เนื้อเรื่องกล่าวถึงโอเซคิ (Oseki : お関(せき)) บุตรสาวของไซโต้ คาซึเอะ (Saitō Kazue:

斉藤主計(さいとうかずえ)) เมื่อเธอมีอายุได้ 17 ปี เธอได้แต่งงานกับข้าราชการชั้นสูงคนหนึ่งชื่อว่าฮะระดะ อิซามุ (Harada Isamu : 原田勇(はらだいさむ)) เพียงเพราะเขาหลงรักเธอตั้งแต่แรกพบ เธอได้แต่งงานอยู่กินกับเขาเป็นเวลาถึง 7 ปี โดยต้องทนกับการปฏิบัติอันเย็นชารวมทั้งคำเยาะเย้ยถากถางของสามีที่มักจะต่อว่าเธอว่าเป็นพวกไม่มีการศึกษา มาจากตระกูลอันต่ำต้อย และถูกดูถูกดูแคลนว่าเธอเป็นเพียงแม่นมของลูกเธอซึ่งชื่อว่าทาโร่เท่านั้น เมื่อความอดทนของเธอถึงขีดสุด เธอได้ตัดสินใจกลับไปบ้านของเธอแถบอูเอโนะในคืนวันที่สิบสามเดือนเก้า เพื่อขอร้องให้พ่อแม่ของเธอจัดการเรื่องใบหย่าให้ มารดาของโอเซคิโกรธมากเมื่อได้ยินดังนั้น ส่วนบิดาของเธอใช้คำพูดหว่านล้อมพร้อมกับอ้างเหตุผลต่าง ๆ นานา ให้เธอล้มเลิกความคิดเรื่องการหย่า สุดท้ายโอเซคิจำต้องกลับไปยังบ้านสามีด้วยความผิดหวัง ระหว่างทางกลับบ้านนั้นเธอได้เรียกรถลากและได้พบว่าชายลากรถนั้นเป็นเพื่อนสมัยเด็กของเธอที่ชื่อว่าทาคาสากะ โระคุโนะสุเกะ (Takasaka Rokunosuke : 高坂録之助(たかさかろくのすけ)) โอเซคิได้มีโอกาสพูดคุยกับโระคุโนะสุเกะ เดิมทีนั้นโอเซคิและโระคุโนะสุเกะถูกเลี้ยงสั่งสอนมาตั้งแต่เด็กว่าเมื่อโตขึ้นทั้งสองจะต้องแต่งงานกัน แต่ทว่าเมื่อเอาเรื่องเก่ามาพูดตอนนี้ก็สายเกินไปแล้ว เมื่อถึงที่หมายโอเซคิให้เงินเล็กน้อยกับโระคุโนะสุเกะ หลังจากนั้นสิ่งที่ทั้งคู่สามารถทำได้ก็คือการแยกจากกันไปคนละทิศคนละทาง

เรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงโศกนาฏกรรมของผู้หญิงในสมัยเมจิที่ต้องตกเป็นภรรยาของสามีที่ไม่เคยเห็นคุณค่าในตัวภรรยาของตน แต่กลับถูกปฏิบัติเยี่ยงแม่นมหรือข้ารับใช้ภายในบ้าน และยังชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงที่มักจะประสบกับเหตุการณ์เช่นนี้คือผู้หญิงที่แต่งงานไปโดยปราศจากความรักกับสามีที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานใหญ่โตและยังคงยึดติดอยู่กับระบบศักดินาเก่า ๆ อยู่ ตัวผู้หญิงเองไม่สามารถทำให้ความรักของตนเอง (โดยเฉพาะความรักครั้งแรก) เป็นจริงขึ้นมาได้ แต่กลับถูกผู้อื่นบังคับให้แต่งงานกับชายซึ่งตนไม่ได้รัก ก็เพราะเนื่องจากว่าในสมัยนี้เรื่องการแต่งงานตามความเห็นดีของพ่อแม่นั้นเป็นเรื่องปกตินั่นเอง ผลงานนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงการวิพากษ์วิจารณ์ผู้ชายของผู้เขียน ความพยายามในการต่อต้านสังคมสมัยเมจิ และสภาพสังคมในสมัยนั้นที่ผู้หญิงต้องเผชิญ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงภาพของผู้หญิงที่ไม่สามารถ

ทำอะไรได้ ความเป็นโศกนาฏกรรมของเรื่องนี้ถูกย้ำเน้นให้ชัดลงไปอีกจากการที่สุดท้ายแล้วโอเซคิเองก็ไม่สามารถจัดการอะไรกับชีวิตของตนเองได้ ได้แต่ก้มหน้ารับชะตากรรมยอมกลับไปเป็นเบี้ยล่างของสามีตามเดิม

2. เรื่อง **ห่านป่า** (Wild Geese -『雁(がん)』) ของโมริโอไง (Mori Ōgai 森鷗外(もりおうがい)) (1862-1922) เป็นนวนิยายขนาดกลาง เขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1911 โดยได้ตีพิมพ์เป็นตอน ๆ ลงในนิตยสารซุบารุ (Subaru : スバル) เรื่องนี้เล่าถึงเรื่องที่เกิดขึ้นในอดีตผ่านตัวละคร “ผม” ซึ่งเป็นเพื่อนของโอะคะดะ เรื่องราวนี้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1880 โอะคะดะ (Ōkada :岡田(おかだ)) นักเรียนแพทย์หนุ่มหน้าตาดีผู้ใช้ชีวิตอย่างจำเจทุก ๆ วันคือ ทุกเย็นเขามักจะออกไปเดินเล่นจากหอพักของเขาซึ่งอยู่ย่านคะมิโจ (kamijo : 上条(かみじょう)) เสมอ ช่วงที่เขาเดินเล่นนั้นเขามักจะผ่านย่านมุเอ็นซะคะ (Muenzaka : 無縁坂(むえんざか)) และจะผ่านบ้านของสุเอะโซ (Suezō : 末造(すえぞう)) ซึ่งเดิมเป็นเพียงพนักงานรับใช้ในหอพักแต่ได้ผันตัวเองมาเป็นนายทุนเงินกู้หน้าเลือด โดยบ้านหลังนี้เป็นบ้านเช่าของเขากับภรรยาน้อยที่ชื่อว่า โอะตะมะ (Otama : お玉(たま)) เวลาเดินผ่านหน้าบ้านนี้ โอะคะดะก็ได้มีโอกาสทักทายโอะตะมะ จนวันหนึ่งเขามีโอกาสพูดกับโอะตะมะเป็นครั้งแรก จากการที่เขาได้ช่วยฆ่างูที่จะมาทำร้ายนกลินเน็ทในกรงหน้าบ้านที่โอะตะมะเลี้ยงไว้ โอะตะมะเกิดหลงรักโอะคะดะ ก่อนที่จะมาเป็นภรรยาน้อยของสุเอะโซนั้น โอะตะมะเป็นลูกสาวคนเดียวของพ่อค้าร้านขายขนมหวาน เธอเคยถูกตำรวจคนหนึ่งที่มีครอบครัวหลอกเข้าครั้งหนึ่งจนเกือบจะฆ่าตัวตายไปแล้ว จนสุดท้ายเพื่อเป็นการช่วยเหลือบิดาของตน เธอจึงยอมตกเป็นภรรยาน้อยของสุเอะโซ เธอเป็นผู้หญิงที่มีจิตใจดี แต่เธอไม่เคยล่วงรู้เลยว่าสุเอะโซมีภรรยาอยู่แล้วชื่อว่าโอทสึเนะ (Otsune : お常(つね)) รวมทั้งอาชีพนายหน้าปล่อยกู้ของสามีเธอด้วย จากการที่เธอเป็นภรรยาน้อยของนายทุนผู้หน้าเลือดเธอจึงได้รับการดูถูกดูแคลนจากสังคม

จากเหตุการณ์นี้ทำให้เธอตาสว่างขึ้น เธอเริ่มแสดงทีท่าเย็นชาต่อสุเอะโซและยิ่งหลงรักโอะคะดะมากขึ้นเรื่อย ๆ เธอจึงตัดสินใจใช้โอกาสที่สุเอะโซต้องเดินทางไปจิบะเชิญโอะคะดะมาที่บ้าน แต่ว่าโชคไม่เข้าข้างเธอ

เพราะในวันนั้นโอะคะดะต้องเตรียมตัวย้ายออกจากหอพักเพื่อเดินทางไปศึกษาต่อยังประเทศเยอรมนี ในวันรุ่งขึ้นเหตุการณ์กลับยิ่งเลวร้ายลงไปอีก เมื่อโอะคะดะพาเพื่อนมาที่บ้านโอะตะมะด้วย ทำให้โอะตะมะไม่มีโอกาสได้อยู่ตามลำพังกับโอะคะดะ ฉากของเรื่องจบลงตรงที่ว่าเย็นวันนั้นโอะคะดะได้ไปเจอห่านป่าที่สระน้ำชิโนบาซึ (**Shinobazu** : 不忍(しのばず)) และได้ขว้างก้อนหินไปโดนห่านป่าตัวนั้นล้มลง ห่านป่าผู้โชคร้ายตัวนั้นเปรียบได้กับโอะตะมะนั่นเอง สิ่งสำคัญที่สะท้อนให้เห็นในเรื่องนี้คือการชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการและการตื่นตัวความเข้าใจในความเป็นตัวของตัวเองของโอะตะมะตัวละครเอกของเรื่อง โอะตะมะได้เปลี่ยนจากสาวน้อยใสซื่อบริสุทธิ์ผู้ไม่ทันต่อโลกรอบข้าง กลายเป็นผู้หญิงที่กร้านโลก ภายในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ จากการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่รอบตัวโดยสิ้นเชิงอย่างฉับพลัน รู้สึกถึงความตกต่ำของตนเองในการที่ต้องตกเป็นภรรยาน้อยของคนอื่น แต่ในอีกมุมหนึ่งเธอก็เริ่มเห็นคุณค่าของตัวเองและยอมรับมันมากขึ้น และได้กลายเป็นผู้ใหญ่โดยสมบูรณ์

3. เรื่อง **มิดาเระกะมิ** (Disheveled Hair - 『みだれ髪(がみ)』) ของโยะซาโนะ อากิโกะ (**Yosano Akiko** : 与謝野晶子(よさのあきこ)) (1878-1942) เป็นหนังสือรวมบทกลอน เรื่องนี้โยะซาโนะ อากิโกะ แต่งขึ้นเพื่อบรรยายถึงความรักอันรุนแรงของเธอต่อสามีที่ชื่อว่าโยะซาโนะ เทคคัง[6] (**Yosano Tekkan** : 与謝野鉄幹(よさのてっかん)) โดยรวบรวมเสร็จสมบูรณ์ในเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 1901 โยะซาโนะ อากิโกะนั้น เกิดเมื่อเดือนธันวาคมในปี ค.ศ. 1878 เป็นบุตรสาวของพ่อค้าร้านขนมญี่ปุ่นจากเขตซะไก (**Sakai** : 堺(さかい)) เมืองโอซาก้า เธอเป็นคนที่รักการอ่านหนังสือมาตั้งแต่ยังเล็ก และเริ่มสนใจวรรณคดีตะวันตกโดย

---

[6] โยะซาโนะ เทคคัง เป็นกวีวะคะแนวจินตนิยมและนักเขียนกวีสมัยใหม่ เขาเป็นบุคคลสำคัญผู้หนึ่งของการตีพิมพ์วารสาร เมียวโจ「明星(みょうじょう)」ซึ่งเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1900

ได้รับอิทธิพลจากนิตยสารบุงกักกุไค[7] **(Bungakukai :**「文学界(ぶんがくかい)」**)** และเริ่มเขียนกลอนสั้นตั้งแต่อายุ 19 ปี จนเมื่อมีอายุได้ 23 ปีจึงได้เดินทางเข้าสู่โตเกียว

เรื่องนี้ประพันธ์ขึ้นตอนอากิโกะมีอายุ 20 ปี เป็นช่วงวัยที่ผู้หญิงมั่นใจในความงามสะพรั่งของตนเอง บทกลอนหลายบทนั้นบรรยายให้เห็นถึงความมั่นใจและลุ่มหลงในความงามของผู้เขียนเอง รวมทั้งภาพผมดำขลับยาวสลวยจนถึงกลางแผ่นหลังของเธอ ซึ่งมีทั้งความงามและในขณะเดียวกันก็แฝงไว้ด้วยความยั่วยวนด้วยเช่นกัน

ผลงานเรื่องนี้ได้ปลุกกระแสงานเขียนแนวจินตนิยมในช่วงกลางสมัยเมจิ และได้ทำให้โยะซาโนะ อากิโกะมีชื่อเสียงขึ้นมา บทกลอนต่าง ๆ นั้นแสดงให้เห็นถึงความรักอันรุนแรงของวัยหนุ่มสาว ซึ่งถือว่าเรื่องความรักเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ ยืนกรานถึงอิสระเสรีของบุคคล บทกลอนให้ความรู้สึกแปลกใหม่เป็นเพราะผู้เขียนได้รับอิทธิพลมาจากวรรณคดีตะวันตก และเนื่องจากเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่แสดงให้เห็นถึงอารมณ์จินตนาการอันงดงาม ผลงานเรื่องนี้จึงเรียกเสียงฮือฮาเป็นอย่างมากในสมัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทกลอนส่วนใหญ่นั้นบรรยายภาพให้เห็นถึงสัญชาตญาณทางเพศอย่างกล้าหาญและเด่นชัด ยิ่งเรื่องเหล่านี้ถูกนำเสนอจากสตรีเป็นครั้งแรก จึงถือเป็นการท้าทายต่อธรรมเนียมและจริยธรรมเก่า ๆ ของญี่ปุ่นอย่างรุนแรง แต่ถึงจะต้องฝ่าฟันเสียงวิพากษ์วิจารณ์มากเพียงใด ในที่สุดผลงานเรื่องนี้ก็ได้ผ่านพ้นวิกฤติจนกลายเป็นผลงานที่มีชื่อเสียงเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

---

[7] นิตยสารบุงกักกุไคเริ่มตีพิมพ์ตั้งแต่เดือนมกราคมปี ค.ศ. 1893 ถือกำเนิดจากกลุ่มของคิตามูระ โทโคะคุ (Kitamura Tōkoku :北村透谷(きたむらとうこく) (1868-1894) ชิมาซากิ โทซน (Shimazaki Tōson :島崎藤村(しまざきとうそん)) (1872-1943) เป็นนิตยสารที่ลงเกี่ยวกับวรรณกรรมแนวจินตนิยม ได้รับอิทธิพลมาจาก Byron และ Emerson

ภาพผู้หญิงในสมัยเมจิที่สะท้อนในงานเขียน

1. ผู้หญิงกับระบบภายในครอบครัวและการแต่งงาน

แม้จะล่วงเข้าสู่สมัยเมจิซึ่งเป็นยุคสมัยที่ญี่ปุ่นเปิดรับอารยธรรมความทันสมัยจากตะวันตกเต็มที่นั้น แต่ในเรื่องของครอบครัวนับว่าญี่ปุ่นยังคงยึดถือระบบเก่า ๆ อันมีอิทธิพลมาจากแนวความคิดขงจื้อ นั่นก็คือ ระบบภายในครอบครัวยังยึดระบบที่เรียกว่าคะฟุโจเซ (Kafuchōsei - 家父長制 (かふちょうせい)) ซึ่งถ้าแปลตามตัวก็จะมีความหมายว่า ระบบที่บิดาเป็นใหญ่ที่สุดในบ้าน ระบบนี้หมายถึงระบบที่ผู้ชายจะเป็นหัวหน้าครอบครัว มีอำนาจมากที่สุดในบ้านในการปกครองดูแลครอบครัวของตนในทุก ๆ เรื่อง หากบิดาเสียชีวิตไปบุตรชายคนโตจะขึ้นมาเป็นผู้สืบทอดตำแหน่งเจ้าบ้านและเรื่องการรับมรดก หากไม่มีบุตรชายก็จะมอบอำนาจปกครองดูแลครอบครัวให้แก่น้องชายหรือไม่ก็บุตรชายของน้องชาย ระบบยังกำหนดอีกว่าลูกชายเท่านั้นที่สามารถเป็นเจ้าบ้านได้ ระบบครอบครัวเช่นนี้ช่วยก่อร่างให้เกิดสังคมที่มีชายเป็นใหญ่และเป็นจุดศูนย์กลาง และทำให้ผู้ชายนั้นมีอภิสิทธิ์เหนือผู้หญิงในทุก ๆ เรื่อง และผู้หญิงจะถูกกำหนดบทบาทว่าจะต้องเป็นคนหัวอ่อน เชื่อฟัง และว่านอนสอนง่าย ก่อนแต่งงานต้องเชื่อฟังบิดา พอแต่งงานไปแล้วก็จะต้องเชื่อฟังสามี ถ้าสามีด่วนเสียชีวิตไปก่อนก็จะต้องเชื่อฟังบุตรชายของตนซึ่งจะขึ้นมาเป็นหัวหน้าครอบครัว แต่ถ้าหญิงคนนั้นไม่มีบุตรเลยก็จะต้องเชื่อฟังพี่ชายหรือน้องชายของสามีตนแทน

นอกจากเรื่องของระบบภายในครอบครัวแล้ว รูปแบบของการแต่งงานในสมัยเมจินั้น มักจะมิได้เกิดจากความรักระหว่างคนสองคน แต่เป็นเรื่องราวของการเห็นดีเห็นงามและต้องการเชื่อมความสัมพันธ์กันระหว่างคน 2 ตระกูล โดยที่ผู้หญิงจะปฏิเสธคู่ครองที่พ่อแม่จัดหาให้ไว้ไม่ได้ ก่อนแต่งงานจะมีการแลกเปลี่ยนสินสอดเงินทองหรือของล้ำค่าเพื่อเป็นหลักประกันว่าจะแต่งงานด้วย เมื่อแต่งงานแล้วต้องย้ายเข้าบ้านของสามี โดยมีหน้าที่จะต้องให้กำเนิดบุตรชายเพื่อสืบทอดวงศ์ตระกูลต่อไป การแต่งงานนั้นจำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากพ่อแม่จนกว่าผู้ชายจะมีอายุครบ 30 ปี ส่วนผู้หญิงเมื่อมีอายุครบ 25 ปีบริบูรณ์ การแต่งงานนั้นมิได้มีการจำกัดอายุของชายหญิง หากได้รับความ

เห็นชอบจากเจ้าบ้านแล้วก็สามารถจัดงานได้ทันที ในกรณีที่พ่อแม่ยินยอมแต่พ่อแม่มิใช่เจ้าบ้านนั้น การแต่งงานก็จะถือว่าเป็นการแต่งงานที่มิได้ถูกต้องตามกฎหมาย คู่บ่าวสาวจะต้องอาศัยในสถานที่ที่เจ้าบ้านกำหนดโดยไม่สามารถย้ายไปอยู่ส่วนตัวที่อื่นได้ ส่วนหญิงสาวเมื่อแต่งงานเข้าบ้านสามีไปแล้ว ทรัพย์สินเงินทองที่ติดตัวตนเองมาด้วยจะตกเป็นสมบัติของสามีทันที สามีจะเป็นผู้มีหน้าที่จัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของภรรยาและสามารถนำไปจับจ่ายใช้สอยตามอำเภอใจได้ หากมีปากเสียงกับสามี หรือสามีประพฤติตนไม่ดี ทำร้ายร่างกายจนต้องหนีออกจากบ้านไป ก็จะไม่มีกฎหมายใด ๆ คุ้มครองผู้หญิงเหล่านี้ เมื่อสามีตามหาภรรยาที่หนีออกจากบ้านได้ก็จะพาภรรยากลับบ้านและเรื่องราวก็จะจบลงเพียงเท่านั้น และหากผู้หญิงต้องการหย่าขาดจากสามีก็จะไม่ได้รับสิทธิในการเลี้ยงดูบุตรของตนเอง

ในเรื่อง***คืนที่สิบสาม*** โอเซคิตัวละครเอกผู้มีชาติตระกูลอันต้อยต่ำได้แต่งงานกับฮะระดะ อิซามุ ข้าราชการชั้นสูง แทนที่โอเซคิจะมีความสุขหรือโชคดีกับการได้เป็นภรรยาของคนใหญ่โตที่มีหน้าที่การงานดี และสามารถจะเลี้ยงดูเธอได้อย่างสุขสบายตามที่มารดากล่าวนั้น กลับกลายเป็นว่าด้วยเหตุของความแตกต่างทางด้านฐานะและชาติตระกูล รวมทั้งการศึกษาทำให้โอเซคิถูกดูถูกดูแคลนจากสามี และอยู่ในสภาพทุกข์ระทม ดังตอนที่โอเซคิพร่ำบ่นถึงเรื่องชีวิตคู่ที่มีปัญหาของเธอให้พ่อแม่ฟัง

> *“ข้าสู้ปิดปากเงียบมาตลอด แต่หากท่านได้เห็นเราสองคนอยู่ร่วมกันเพียงครึ่งวัน ท่านจะเข้าใจทันที อิซามุจะเปิดปากพูดคุยกับข้าก็ต่อเมื่อเขามีธุระจะไหว้วานข้า ที่เหลือเขาจะคอยตั้งตัวเป็นศัตรูกับข้าตลอด...**เขามักจะดูถูกและดูด่าข้าต่อหน้านางสาวใช้** ว่าข้าทำไอ้โน่นผิดบ้างล่ะ ข้าเป็นผู้หญิงที่ได้รับการเลี้ยงดูมาไม่ดี ถ้ามันมีเพียงแค่นั้น ข้ายังพอจะทนได้ แต่คน ๆ นี้ไม่เคยหยุดเลย ท่านต้องได้ยินเขาดูถูกหาว่า**ข้าเป็นผู้หญิงไม่มีการศึกษา จริงอยู่ข้าไม่เคยได้เรียนที่โรงเรียนสตรีชั้นสูงสำหรับพวกคนรวย ข้ายอม**

รับว่าข้าไม่สามารถพูดคุยเรื่องการจัดดอกไม้ ชงชา บทกวี หรือศิลปะกับบรรดาภรรยาชั้นสูงของเพื่อนเขาได้ ถ้าสิ่งนั้นมันทำให้เขาอับอายนัก เหตุใดเขาจึงไม่ให้โอกาสข้าได้ไปร่ำเรียนเพิ่มเติมเล่า เขาไม่สมควรมาหยามหน้าข้าหาว่าข้ามาจากตระกูลคนชั้นต่ำต่อหน้าสาวใช้ข้าด้วยเลยนี่นา ..."

(『たけくらべ・にごりえ』, 1997: 124-125 แปลโดยผู้เขียน)

หรือจากตอนที่โอเซคิตัดพ้อว่าสามีของเธอนั้นไม่ได้ปฏิบัติต่อเธอเยี่ยงผู้หญิงที่เป็นภรรยา แต่กลับมองว่าเธอเป็นเพียงแม่นมของบุตรชายของเขาเท่านั้น

"...เขามักจะอ้างว่าสาเหตุที่ทำให้เขาไม่อยากอยู่บ้านเป็นเพราะว่าข้าชอบทำอะไรผิด ขวางหูขวางตาเขาไปเสียหมด แม้แต่การจับตะเกียบของข้ายังทำให้เขาหงุดหงิดได้เลย ถ้าเขาเพียงแต่บอกกล่าวว่าสิ่งไหนที่ข้าทำแล้วเขาไม่ชอบก็คงจะดีอยู่หรอก แต่สิ่งที่หลุดออกมาจากปากเขาก็คือว่า ***ข้าดูน่าเบื่อหน่ายขนาดไหนในสายตาของเขา ข้ามันเป็นหญิงไร้ค่า*** *เขายิ้มเยาะและพูดออกมาว่า* ***ข้าไม่เหมาะจะเป็นคู่สนทนาของเขา****ได้ เพราะข้าไม่เคยเข้าใจอะไรเลย เขาได้แต่* ***เลี้ยงข้าไว้ในฐานะแม่นมของทาโร่ลูกของเขา****เท่านั้น ผู้ชายคนนี้เป็นปีศาจอย่างแท้จริง ไม่ใช่คนที่จะเป็นสามีได้เลย..." (『たけくらべ・にごりえ』, 1997: 125 แปลโดยผู้เขียน)*

แม้ว่าสามีของเธอจะทำให้โอเซคิเศร้าโศกเสียใจเพียงไรก็ตาม แต่เนื่องมาจากความคิดที่ว่าผู้ชายเป็นใหญ่ในบ้าน ภรรยาไม่มีสิทธิ์คัดค้านอะไรทั้งนั้น แทนที่จะทำการอะไรบางอย่างเพื่อเป็นการปกป้องหรือเรียกร้องเพื่อบุตรสาวของตน บิดาของโอเซคิได้แต่เพียงแสดงความสงสารพร้อมกับกล่าวว่า

"ครั้นชายชราได้ตระหนักถึงความยากลำบากแห่งบุตรสาวตน ความสงสารที่มีต่อเธอก็ได้ทวีคูณมากขึ้น "โอเซคิ เจ้าอาจจะหาว่าพ่อใจดำและไม่เข้าใจว่าเจ้าเดือดร้อนเพียงใด พ่อไม่ได้ตั้งใจจะดุด่าเจ้า มันเป็นเรื่องธรรมดาที่คนแตกต่างกันทางครอบครัวมาอยู่ร่วมชายคาเดียวกัน ในบางครั้งความคิดอาจไม่ลงรอยกัน พ่อเชื่อว่าเจ้าทำดีที่สุดแล้วในการจะทำให้อิซามุพึงพอใจ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าทุกอย่างจะดำเนินไปได้อย่างราบรื่นในสายตาของอิซามุ อิซามุเป็นคนฉลาด รู้อะไรเป็นอะไร พ่อเชื่อว่าเขาไม่ไร้เหตุผลขนาดนั้น เราเห็นอยู่บ่อย ๆ ไม่ใช่รึ **พวกผู้ชายที่ทำงานหนักและได้รับคำชมจากสังคม ในบางครั้งอาจจะแสดงความเห็นแก่ตัวออกมาบ้าง ... พวกเขามักจะนำพาเอาความรู้สึกขุ่นเคืองจากที่ทำงานกลับมาด้วย เจ้าเลยต้องตกที่นั่งลำบากซะหน่อยในการต้องเป็นที่รองรับอารมณ์ขุ่นมัวเหล่านั้นของอิซามุ** ...เจ้าต้องจำไว้ว่าเจ้าไม่ได้แต่งงานกับพวกข้าราชการกระจอก ๆ เจ้าพวกที่เข้าครัวจุดไฟหุงหาอาหารให้ หรือเจ้าพวกที่ต้องหนีบกล่องข้าวไปที่ทำงานทุกวัน เจ้าจะเอาอิซามุไปเปรียบเทียบกับพวกต้อยต่ำเหล่านั้นไม่ได้ **แม้ว่าเขาจะหงุดหงิดหัวเสียบ้างเป็นบางครั้ง แต่มันเป็นหน้าที่ของภรรยาที่จะต้องทำให้เขารู้สึกผ่อนคลาย**...หากเจ้าคิดว่าเจ้าเป็นผู้หญิงคนเดียวที่ต้องมาเจอกับสถานการณ์เช่นนี้ พ่อขอพูดอะไรบางอย่างที่อาจทำให้เจ้าขมขื่นขึ้นไปอีก **สิ่งเหล่านี้มันเป็นภาระที่คนจำนวนมากมายต้องแบกรับมัน** เพราะว่าชนชั้นของเจ้ากับของเขามันช่างแตกต่างกัน เจ้าจึงได้รับความทุกข์ทรมานมากกว่าภรรยาคนอื่น ๆ ที่มีสามีฐานะเท่าเทียมกัน แม่เจ้าก็พูดไปเรื่อย จงจำไว้ที่น้องชายเจ้ามันได้เงินเดือนสูง ๆ อยู่ทุกวันนี้ ต้องขอบคุณอิซามุเขารู้มั้ย..." "

(『たけくらべ・にごりえ』, 1997: 130 แปลโดยผู้เขียน)

จากคำพูดข้างต้นจะเห็นได้ถึงความเป็นใหญ่ของผู้ชายในครอบครัวได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าผู้ชายจะทำอะไรก็ตามมักจะได้รับการให้อภัย และการที่ผู้หญิงที่เป็นภรรยามีหน้าที่จะต้องคอยรองรับอารมณ์ต่าง ๆ ของสามีและถูกกดขี่นั้นถือเป็นเรื่องปกติ เพราะสิ่งเหล่านี้ถือเป็นหน้าที่ของภรรยาที่ดี และยังเป็นการช่วยประคับประคองครอบครัวให้ไปได้อย่างตลอดรอดฝั่ง โดยเฉพาะในกรณีของโอเซคินั้นได้แต่งงานไปกับคนที่มีฐานะสูงกว่าตนเอง ย่อมต้องเจียมเนื้อเจียมตัวมากขึ้นเป็นธรรมดา

2. ภรรยาผู้แสนดีและมารดาผู้ปราดเปรื่อง (良妻賢母)

ภรรยาผู้แสนดีและมารดาผู้ปราดเปรื่อง (Ryōsaikenbo -良妻賢母) หมายถึงบทบาทของสตรีที่ว่า ผู้หญิงจะต้องเป็นภรรยาที่ดีว่านอนสอนง่ายและเชื่อฟังสามี รวมทั้งต้องเป็นแม่ที่ฉลาดเลี้ยงดูอบรมลูกให้โตขึ้นเป็นคนดีให้ได้ นักการเมืองสองคนคือ โมริ อาริโนริ (1847-1889) (Mori Arinori- 森有礼) และอิโนะอูเอะ โคะวาชิ (1843-1895) (Inoue Kowashi-井上毅) ได้นำเสนอแนวความคิดนี้ขึ้นมา เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้หญิงลุกขึ้นมาเรียกร้องความเสมอภาคเท่ากับฝ่ายชาย โดยแนวความคิดนี้ได้อยู่ในระบบการศึกษาของนักเรียนหญิงในสมัยนั้นด้วย แนวความคิดนี้ได้สอดแทรกในเรื่อง***คืนที่สิบสาม*** ในตอนที่บิดาของโอเซคิได้พร่ำสอนบุตรสาวของตนในการปฏิบัติตนให้เป็นภรรยาที่ดีของสามี

"บิดาดุเธอว่า" เจ้าอย่าโง่ไปหน่อยเลย ห้ามพูดแบบนั้นอีก
เข้าใจมั้ย ***ผู้หญิงแต่งงานแล้วจะมาช่วยเหลืออะไรพ่อแม่อีก***
*ก่อนแต่งเจ้าก็เป็นลูกสาวของเรา แต่เมื่อเจ้าออกเรือนเจ้าก็กลายเป็น****ภรรยาของฮาราดะ อิซามุ****ไปแล้ว* ***หน้าที่ความรับผิดชอบเดียวของเจ้าต้องทำเพื่ออิซามุ ต้องทำให้เขามีความสุข คอยดูแลจัดการเรื่องในบ้าน มันเป็นหน้าที่อันใหญ่หลวงและฟ้าได้กำหนดชะตาชีวิตมาแล้วว่าเจ้าจะต้อง***

แต่งงานกับผู้ชายซักคนหนึ่ง... *”” (『たけくらべ・にごりえ』, 1997: 122 แปลโดยผู้เขียน)*

ถึงแม้ว่าผู้หญิงในสมัยเมจิจำนวนมากจะเชื่อฟังและปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวนี้ แต่ก็มีผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งคัดค้านแนวความคิดนี้อย่างรุนแรงคือ โยะซาโนะ อากิโกะ (与謝野晶子) ผู้เขียนเรื่อง ***มิดาเระกะมิ*** โดยเธอมีความเห็นว่าแทนที่จะเอาแต่เพียงพึ่งพาสามี ผู้หญิงจะต้องมีความสามารถในการประกอบอาชีพเพื่อที่จะยืนหยัดได้ด้วยตนเอง และเมื่อยืนหยัดได้ด้วยตนเองทุกคนก็จะยอมรับและให้ความสำคัญกับผู้หญิงในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่งอย่างเสมอภาค จากการเรียกร้องรวมทั้งการเสนอผลงานที่ท้าทายต่อจริยธรรมขนบธรรมเนียมแบบเดิม ๆ ของญี่ปุ่น และนำเสนอภาพผู้หญิงในแง่มุมใหม่นี้ทำให้โยะซาโนะ อากิโกะเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้หญิงสมัยใหม่ในสมัยเมจิที่เป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีตัวยง ผู้ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องผู้หญิงและต้องการจะเห็นภาพของผู้หญิงที่ได้รับการปฏิบัติที่ดีขึ้นจากสังคมซึ่งมีผู้ชายเป็นใหญ่

3. สถานภาพของภรรยาน้อย

ในเรื่อง***ห่านป่า*** ได้แนะนำภาพผู้หญิงอีกกลุ่มหนึ่งให้เราได้รู้จัก นั่นคือผู้หญิงที่เป็นภรรยาน้อย ภรรยาน้อยหรือที่ในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า เมะคาเคะ (Mekake - 妾(めかけ)) หมายถึงภรรยาที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ในสมัยเอโดะมีการจัดลำดับชนชั้นของคน ทำให้ผู้หญิงเป็นจำนวนมากต้องอยู่ในสถานภาพภรรยาน้อยเนื่องมาจากสถานภาพที่แตกต่างระหว่างตนเองกับสามี นอกจากนี้ยังมีผู้หญิงอีกกลุ่มหนึ่งที่จำต้องเป็นภรรยาน้อยคอยปรนนิบัติดูแลผู้ชาย เพื่อช่วยเหลือครอบครัวหรือหาเงินเลี้ยงชีพตนเอง ถึงในสมัยเมจิจะมีการประกาศกฎหมายว่าด้วยเรื่องการมีภรรยาคนเดียวก็ตาม แต่ในความเป็นจริงการมีภรรยาน้อยนั้นยังคงถือเป็นเรื่องปกติและพบเห็นได้ทั่วไปในสังคม

ในสมัยเมจิถือว่าโสเภณี เกอิชา และภรรยาน้อย จัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน และถือเป็นศัตรูตัวฉกาจของการรับอารยธรรมจากตะวันตก แนวความคิดนี้ได้สะท้อนให้เห็นในหนังสือที่ชื่อว่า ฟุจินบุงเมโนะฮะตะระคิ (Fujinbunmeino-hataraki -『婦人文明の働(ふじんぶんめい はたらき)』) ของซาซากิ โทโยะชิ (Sasaki Toyoshi - 佐々城豊寿(ささきとよし)) ที่ได้วิพากษ์วิจารณ์และดูถูกเกี่ยวกับผู้หญิงที่เป็นภรรยาน้อยว่าควรจะกำจัดผู้หญิงเหล่านี้ออกไปจากสังคมญี่ปุ่น เพราะถือว่าคนกลุ่มนี้เป็นคนชั้นต่ำ อยู่คนละระดับชั้นกับคนญี่ปุ่นอื่น ๆ ทั่ว ๆ ไปที่กำลังช่วยกันร่วมมือนำพาประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ตราบใดที่ยังมีคนกลุ่มนี้อยู่ในสังคม สังคมญี่ปุ่นก็มีแต่จะประสบกับหายนะ ไม่สามารถพัฒนาก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้

แม้การเป็นภรรยาน้อยจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เช่นนี้ แต่ยังมีผู้หญิงบางคนซึ่งต้องยอมทนตกเป็นภรรยาน้อยคนอื่นอย่างไม่เต็มใจนัก อย่างเช่นในเรื่อง***ห่านป่า*** โอะตะมะสาวงามผู้อาภัพ เดิมทีเธอรังเกียจการเป็นภรรยาน้อยผู้อื่นดังจะเห็นได้จาก

> *"...เขารู้ด้วยว่าโอะตะมะยังไม่ได้แต่งงาน ดังนั้นสุเอะโซจึงส่งหญิงคนหนึ่งให้ทำการทาบทามด้วยข้อเสนอที่ว่าขอให้หญิงสาวมาเป็นภรรยาน้อยของเศรษฐีพ่อค้าคนหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่ในตอนแรก***โอะตะมะพูดรังเกียจการเป็นภรรยาน้อย***แต่หญิงชราก็เฝ้าแต่เตือนให้หญิงสาวผู้สงบเสงี่ยม***คำนึงถึงความสะดวกสบายที่บิดาของเธอจะพึงได้รับจากการจัดแจงครั้งนี้*** การเจรจาจึงถึงจุดที่ทั้งสองฝ่ายตกลงไปพบกันที่ภัตตาคารมะทสึเง็น" (สันตสิริ, 2528: 17-18)*

จากตอนข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่าการเป็นภรรยาน้อยเป็นที่น่ารังเกียจในสังคมเพียงไร แต่สาเหตุที่เธอจำเป็นต้องตกเป็นภรรยาน้อยของสุเอะโซนั้น เพราะว่าเธอมีความกตัญญูต่อบิดาของตนนั่นเอง

"เมื่อก่อนนี้แม่สื่อได้บอกเขาว่า "ช่างเป็นคู่ที่มีคุณธรรมดีเหลือเกิน! ทีแรกเขาทั้งสองก็กล่าวปฏิเสธ เขาจะไม่ฟังฉันด้วยซ้ำไป แต่ฉันแยกฝ่ายหญิงมาคนเดียว และพูดกับเธอถึงหน้าที่ ***หน้าที่ต่อบิดาของเธอ 'บิดาของเธอที่ต้องทำงานหนัก'*** *ฉันว่า* ***'แก่เกินไปที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพแล้ว'*** *และนั่นทำให้เธอฟัง เธอตกลงตามนั้นเรียบร้อย* ***เธอให้บิดาของเธอตอบตกลง!*** *" " (สันตสิริ, 2528: 27)*

*"****ความมุ่งหมายของเธอในชีวิตนั้นคือความสุขของบิดา ดังนั้นเธอจึงยอมเป็นภรรยาน้อย*** *เกือบจะเป็นการชักนำแกมบังคับให้ชายชรายอมรับ* ***เธอรู้ว่าเธอได้ลดตัวลงไปจนถึงขั้นต่ำสุด*** *แม้กระนั้น เธอก็ยังแสวงหาความผาสุกทางจิตใจในความไม่เห็นแก่ตัวแห่งการเลือกสรรของเธอ แต่เมื่อบุคคลผู้อุปถัมภ์ค้ำชูเธอกลับกลายเป็นผู้ให้กู้ยืมเงินไป เธอก็ไม่ทราบว่าจะเผชิญกับที่มาแห่งโชคร้ายใหม่นี้อย่างไร ความคิดนี้ทรมานเธอและเธอก็ไม่สามารถจะถอดถอนมันออกได้ เธอได้ไปหาพ่อของเธอแล้วเพื่อที่จะบอกถึงเรื่องนี้ และเพื่อขอให้พ่อแบ่งเบาความเจ็บปวดรวดร้าวของเธอ แต่เมื่อเธอไปหาพ่อครั้งแรกและพบว่า* ***พ่ออยู่อย่างผาสุกเธอก็ไม่ต้องการที่จะเหยาะหยดยาพิษลงไปในถ้วยเหล้าสาเกที่พ่อถืออยู่ในมือ ถึงแม้การตัดสินใจเช่นนี้จะทำให้เธอต้องเจ็บช้ำน้ำใจเพียงไรก็ตาม เธอตัดสินใจเก็บความเศร้าโศกเสียใจนี้ไว้กับตัวเอง*** *และเมื่อเธอตัดสินใจในเรื่องนี้แล้ว หญิงสาวผู้ซึ่งพึ่งพาอาศัยคนอื่นเสมอก็รู้สึกเป็นครั้งแรกถึงเสรีภาพของเธอเอง" (สันตสิริ, 2528: 84)*

การต้องตกเป็นภรรยาน้อยโดยที่ตนเองรังเกียจมาตั้งแต่ต้น แต่โอะตะมะจำเป็นต้องทำเพื่อทดแทนบุญคุณให้บิดาของเธออยู่อย่างสุขสบาย สิ่งนี้นำซึ่งความทุกข์มาสู่จิตใจของเธอ เธอต้องไปเป็นภรรยาน้อยของคนที่ไม่ได้รัก และยิ่งพอรู้ว่าตนเองเป็นภรรยาน้อยของนายทุนให้กู้ยืมเงินซึ่งเป็นที่เกลียดชังของผู้อื่น ทำให้ความรู้สึกตกต่ำ โดนเหยียบย่ำ ทวีมากขึ้นอีกหลายเท่า ดังจะเห็นได้ว่าเธอต้องใช้ชีวิตอย่างอัปยศอดสู คอยหลบ ๆ ซ่อน ๆ กลัวสายตาและคำติฉินครหาจากชาวบ้าน

> *"อันที่จริง โอะตะมะไม่แน่ใจว่าเขาจะไม่กลับมาอีกแน่ในวันนี้ ดังนั้นเธอจึงไม่กล้าออกจากบ้าน เธออาจปลีกตัวออกไปในตอนเช้า แต่อุเมะก็ยังนับว่าเป็นเด็กจึงไม่กล้าไว้วางใจ ยิ่งไปกว่านั้น* ***โอะตะมะไม่อยากให้มีใครเห็นเธอ*** *เพราะ****เธอไม่ชอบให้เพื่อนบ้านมาจ้องมองเธอ เธออับอายมาก*** *จนในตอนแรกเธอจะไปสถานอาบน้ำที่เชิงเนินก็ต่อเมื่อ****ได้ใช้ให้อุเมะออกไปดูลาดเลาเสียก่อนเท่านั้นว่าไม่มีคนเยอะแยะ****" (สันตสิริ, 2528: 44)*

4. อิทธิพลศาสนาคริสต์กับการเปลี่ยนแปลงของผู้หญิง

ในสายตาของผู้ชาย ผู้หญิงมักจะถูกมองว่าเป็นวัตถุที่ไร้มันสมองและไร้จิตใจ เป็นเพียงแค่วัตถุที่สวยงามเท่านั้น ดังปรากฏในตอนหนึ่งของเรื่อง***ห่านป่า***ที่ว่า

> *"ในวารสารกุโชะชินชิ[8] เดียวกันนี้มีบทความหนึ่งเป็นที่ชื่นชอบของโอะคะดะ คือเรื่องโชเสเด็น[9] สตรีที่ปรากฏอยู่ในเรื่องนี้ ถ้าจะพรรณนาโดยภาษาสมัยใหม่คือ* ***เป็นสตรีที่ถือความงามเป็นจุดมุ่งหมายอันโดดเด่นในชีวิต*** *เธอจะค่อย ๆ*

---

[8] กุโชะชินชิ (Gushoshinshi - 虞初新誌 (ぐしょしんし))

[9] โชเสเด็น (Shōseiden - 小青伝 (しょうせいでん))

ประทินผิวอย่างละเอียดลออ แม้ในขณะเทพีแห่งมรณกรรมรออยู่นอกธรณีประตูก็ตาม ***โอะคะดะรู้สึกว่าสตรีสมควรจะเป็นเพียงวัตถุที่สวยสดงดงาม เป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การให้ความรักเท่านั้น เป็นปุถุชนซึ่งจะต้องรักษาความงามและความน่ารักของเธอไม่ว่าจะอยู่ในภาวะการณ์อย่างไร"***

(สันตสิริ, 2528: 11)

ถึงผู้หญิงญี่ปุ่นในสมัยเมจิส่วนใหญ่ยังคงมีภาพเช่นที่ปรากฏในงานวรรณคดีข้างต้นก็ตาม แต่มิอาจกล่าวได้ว่าผู้หญิงทุกคนจะยอมถูกกดขี่เช่นนั้น เราจะเห็นได้จากการที่มีผู้หญิงบางกลุ่มได้พยายามต่อต้านแนวความคิดเก่า ๆ เช่นนี้และได้พยายามเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงแนวใหม่ และเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงก็มีความสามารถและมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชาย การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับผู้หญิงนั้นเริ่มเกิดขึ้นโดยส่วนหนึ่งมาจากอิทธิพลของศาสนาคริสต์ในสมัยเมจิ เดิมทีในสมัยเอโดะรัฐบาลทหารของโตกุกาว่า อิเอยาสึ นั้น ได้ออกกฎห้ามประชาชนนับถือศาสนาคริสต์ เพื่อเป็นการป้องกันอิทธิพลของต่างชาติ แต่เมื่อเข้าสู่สมัยเมจิรัฐบาลยังคงดำรงความคิดนี้อยู่ชั่วระยะหนึ่งในตอนแรก แต่ภายหลังเมื่อทนการต่อต้านจากต่างชาติไม่ไหวประกอบกับการที่ญี่ปุ่นอยู่ในช่วงรับอารยธรรมจากต่างชาติ รัฐบาลเมจิจึงต้องยอมผ่อนปรนในเรื่องนี้ ด้วยสาเหตุนี้จึงทำให้เกิดอิสรภาพในการนับถือศาสนาคริสต์มากขึ้น ส่งผลให้จำนวนประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์เพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยในปี ค.ศ. 1886 มีการก่อตั้งสมาคมโตเกียวฟุจินเคียวฟู (Tokyōfujinkyōfūkai - 東京婦人矯風会 (とうきょうふじんきょうふうかい)) ขึ้นจากสมาชิกกลุ่มสตรีที่นับถือศาสนาคริสต์ จุดประสงค์ของสมาคมนี้คือต้องการเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมหรือสิ่งไม่ดีเดิม ๆ เสียใหม่ โดยได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มสตรีพิวริทัน (Puritan) ของประเทศอเมริกา เช่น เรื่องการรณรงค์ต่อต้านสุราและยาเสพติดเพราะเล็งเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นต้นเหตุก่อให้เกิดความไม่สงบในสังคมเป็นต้น นอกเหนือจากเรื่องสุราและยาเสพติดแล้ว สมาคมนี้ยังรณรงค์ในการยกเลิกการค้าประเวณีและส่งเสริมระบบการมีภรรยาคนเดียว

(Ippuippusei -一夫一婦制 (いっぷいっぷせい)) อีกด้วย การรณรงค์ในเรื่องภรรยาเดียวของฝ่ายผู้หญิงนั้นนับว่าเป็นปัญหาใหญ่มาก เนื่องจากในระบบครอบครัวของญี่ปุ่นตั้งแต่โบราณนั้น หากครอบครัวใดไร้ทายาทชายสืบทอดสกุลแล้ว ตระกูลนั้นจะถูกล้มล้างไป โดยเฉพาะผู้ชายที่มาจากตระกูลชั้นสูง หากภรรยาตามกฎหมายไม่สามารถให้กำเนิดบุตรชายได้ สามีจะสามารถมีภรรยาน้อยได้อย่างถูกต้อง แนวความคิดนี้ยังคงสืบทอดมาถึงสมัยเมจิด้วย แม้จะต้องเจอกับอุปสรรคใหญ่หลวงก็ตาม แต่ถือได้ว่าสิ่งนี้เป็นการเรียกร้องสิทธิ และประกาศจุดยืนของผู้หญิงโดยกลุ่มผู้หญิงที่ไม่เคยมีมาก่อนในสังคมญี่ปุ่น

นอกเหนือไปจากการพยายามเรียกร้องถึงสิทธิสตรีข้างต้นอันเป็นผลมาจากศาสนาคริสต์แล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้หญิงก็คือการเขียนงานวรรณคดี เดิมทีผู้หญิงเคยเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญในการสร้างสรรค์งานวรรณคดีที่มีชื่อเสียง ดังจะเห็นได้จากสมัยเฮอัน (ค.ศ. 794-1192) ซึ่งผลงานที่มีชื่อเสียงนั้นล้วนเกิดขึ้นมาจากกลุ่มสตรีที่เป็นนางสนองพระโอษฐ์ในราชสำนัก แต่เมื่อเข้าสู่สมัยคามาคุระเรื่อยมาจนถึงสมัยเอโดะ วรรณคดีโดยกลุ่มผู้หญิงเรียกได้ว่าซบเซาไปมาก เนื่องจากถูกจำกัดด้วยแนวความคิดของขงจื้อที่กำหนดบทบาทของสตรีให้อยู่เฉพาะในบ้าน มีหน้าที่เป็นเพียงแม่และภรรยาที่ดีเท่านั้น แต่เมื่อล่วงเข้าสู่สมัยเมจิ วรรณคดีของกลุ่มนักเขียนสตรีนั้นได้ถูกฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงประเทศให้ก้าวเข้าสู่ความทันสมัยของญี่ปุ่น และการรณรงค์ในเรื่องสิทธิของมนุษยชน สิ่งเหล่านี้ได้กระตุ้นให้ผู้หญิงตื่นตัวในความสำคัญของตนเอง รวมทั้งยังเป็นเหมือนแรงผลักดันให้ผู้หญิงแสดงออกถึงความคิดความต้องการของตนเองมากขึ้น แม้ว่าระบบกฎหมายแบบใหม่ที่เข้ามาแทนที่ระบบศักดินาในสมัยเมจินั้น ยังคงปฏิเสธการมีสิทธิของสตรีโดยสิ้นเชิง แต่ผลจากการแนะนำการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาคริสต์ของบรรดามิชชั่นนารี แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิสตรีจากตะวันตก (Feminist) รวมทั้งพัฒนาการในการรณรงค์เรื่องสิทธิมนุษยชนได้ไปปลุกจิตสำนึกนักเขียนสตรีผู้มีการศึกษาให้ตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองในสังคมสมัยใหม่

ตัวอย่างงานเขียนซึ่งแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของสตรีแนวใหม่ที่กล้าแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึกของตนเองนั้นได้แก่ เรื่อง ***มิดาเระกะมิ*** ของโยะซาโนะ อากิโกะ ผลงานเรื่องนี้เป็นผลงานที่เธอเขียนเพื่อบรรยายถึงความรักที่เธอมีต่อสามีตนเอง แต่ในอีกด้านหนึ่งเราจะเห็นภาพของผู้หญิงยุคใหม่สอดแทรกอยู่ในผลงานเรื่องนี้ด้วย สิ่งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการที่เธอเป็นสมาชิกของนิตยสารเมียวโจ (Myōjō 明星(みょうじょう))[10] ซึ่งเป็นนิตยสารที่เน้นเกี่ยวกับแนวความคิดจินตนิยม (Romanticism) บวกกับความสนใจในศาสนาคริสต์ของเธอก็เป็นได้ อาทิ เธอได้นำเสนอภาพที่ไม่เคยมีนักเขียนหญิงคนไหนกล้าที่จะทำมาก่อน เช่น การบรรยายภาพเรือนร่างหญิงสาวที่ว่า

“その子二十櫛(こはたちくし)にながる る黒髪のおごりの春(はる)の うつくしきかな”

*ความหมาย: หญิงสาวผู้ย่างเข้า 20 อวดเรือน**ผมสีดำขลับ**ยาวสลวย ความงดงามอันน่าภาคภูมิใจซึ่งสัมผัสได้เฉพาะวัยสาวเท่านั้น อา ...**ช่างงดงามเหลือเกิน***

(『みだれ髪(がみ)』, 2004: 10, บทที่ 6 แปลโดยผู้เขียน)

ผู้เขียนต้องการจะบอกว่า ความงดงามของเรือนผมสีดำขลับยาวสลวยนั้นแสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจในความงามของวัยสาว ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ไม่ว่าผู้หญิงคนใดก็ตามจะรู้สึกถึงความมั่นใจในความงามของตนอย่างเต็มเปี่ยม การที่ผู้เขียนแสดงความมั่นใจและความภาคภูมิใจในความงามของวัยสาวของตนอย่างเปิดเผยและไม่เกรงกลัวใครเช่นนี้ เรียกได้ว่าเป็นการท้าทายต่อระบบสังคมสมัยเมจิ ซึ่งกำหนดบทบาทของผู้หญิงให้เป็นแม่และมารดาที่ดี มีหน้าที่แค่เพียงดูแลเรื่องข้าวปลาอาหาร เลี้ยงดูลูก ๆ ตลอดทั้ง

---

[10] นิตยสารทางด้านวรรณคดีเริ่มตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1900 มุ่งเน้นเกี่ยวกับกลอนสั้นและแนวความคิดจินตนิยม (Romanticism) (เป็นแนวความคิดที่จะปลดปล่อยผู้คนจากสังคมในระบบศักดินา ให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกบุคคล มีมุมมองเกี่ยวกับความรักว่าเป็นสิ่งบริสุทธิ์และสูงส่ง)

จัดการเรื่องราวภายในบ้าน และยังต้องคอยรักษากิริยามารยาท ไม่แสดงอารมณ์ความรู้สึกออกมาอย่างเปิดเผย

“ゆあみする泉(いずみ)の底(そこ)の小百合花二十(さゆりばなはたち)の夏(なつ)をうつくしと見(み)ぬ”

*ความหมาย: เรือนร่างอันงดงามดั่ง**ดอกลิลลี่สีขาว**ของฉันนั้นลอยเด่นอยู่ใต้สระน้ำ ขณะมองก็พลางคิดว่าฤดูร้อนใน**วัย 20 ปีนี้ ช่างงดงามเสียเหลือเกิน** (『みだれ髪(がみ)』, 2004: 19, บทที่ 39 แปลโดยผู้เขียน)*

บทกลอนนี้กล่าวชื่นชมความงามในวัยสาวของตนเองอย่างมั่นใจและเปิดเผย เป็นฉากที่ผู้เขียนได้ไปแช่ในบ่อน้ำพุร้อนเพื่อเป็นการผ่อนคลาย บทกลอนบรรยายถึงภาพเรือนร่างของหญิงสาวที่งดงามและแข็งแรง

จากสองบทกลอนข้างต้นได้กล่าวถึงความมั่นใจในรูปลักษณ์ของตนเอง สิ่งนี้อาจจะกล่าวได้ว่าโยะซาโนะ อากิโกะ แสดงให้เห็นถึงผู้หญิงที่มีความมั่นใจในตัวตนของตนเอง ภูมิใจในความเป็นผู้หญิงและกล้าที่นำเสนอมันออกมาอย่างเปิดเผย นอกจากความมั่นใจในตัวตนของตนเองแล้ว เธอยังได้นำเสนอภาพของความรักแบบใหม่ออกมาอีกด้วยเช่นกันคือ

“臙脂色(えんじいろ)は誰(だれ)にかたらむ血(ち)のゆらぎ春(はる)のおもひのさかりの命(いのち)”

*ความหมาย: หากเปรียบความรักในใจว่าเป็นสีอะไรคงเป็น**สีแดงเข้ม** ความรู้สึกของวัยสาวขณะนี้ มันคอยจะพลิ้วไหวไปตามแรงสูบฉีดของเลือดอันพลุ่งพล่าน และชีวิตที่กำลังลุกไหม้โหมกระพือ ฉันจะเล่าเรื่องเหล่านี้กับใครได้ (『みだれ髪(がみ)』, 2004: 11, บทที่ 9 แปลโดยผู้เขียน)*

ผู้เขียนแสดงให้เห็นความรักของตนเองที่ร้อนแรงพลุ่งพล่านโดยใช้สีแดงเข้ม ก่อนหน้าการตีพิมพ์เรื่องนี้ การนำเสนอภาพสีของความรักที่กระตุ้นอารมณ์และท้าทายเช่นนี้ไม่เคยปรากฏให้เห็นมาก่อน ความรักที่ผู้เขียน

ต้องการนำเสนอ มิใช่ความรักแบบใส ๆ ที่เป็นสีชมพู หรือสีแดงอ่อน ๆ แต่เป็นความรักที่ต้องมีการทุ่มเททั้งร่างกายและจิตวิญญาณ ไม่มีการหลอกลวงหรือใช้คำหวานหยดย้อยเพื่อให้ดูดี หรือในบทกลอนอีกตอนที่กล่าวว่า

“はる　　なに　ふめつ　いのち　　ちち　て
春みじかし何に不滅の 命 ぞとちからある乳を手のさぐらせぬ”
*ความหมาย: วัยดรุณช่างแสนสั้นนัก มีหรือชีวิตอันเป็นอมตะ สรรพสิ่งที่มีชีวิตล้วนย่อมมีการแตกดับ ฉะนั้นจงดื่มด่ำกับช่วงเวลานี้อย่างเต็มที่... จงปล่อยใจให้ล่องลอยไปตามนี้ พร้อมกับ**ลูบไล้ปทุมถันอันเต่งตึงแห่งวัยสาว** ของฉันด้วยเถิด (『みだれ髪(がみ)』, 2004: 93, บทที่ 321 แปลโดยผู้เขียน)*

กล่าวได้ว่าไม่เคยมีนักเขียนหญิงคนใดกล้าที่จะบรรยายภาพความรักทางด้านเพศที่มีผู้หญิงเป็นฝ่ายริเริ่มชักชวนชายหนุ่มเช่นนี้มาก่อน ผู้เขียนต้องการนำเสนอความคิดที่ว่าหญิงชายจะบรรลุได้ถึงความรักนั้นย่อมต้องมีเรื่องเพศเข้ามาเกี่ยวข้อง รวมทั้งการบรรยายภาพอย่างเด่นชัดเช่นนี้ ทำให้เกิดความประหลาดใจอย่างใหญ่หลวงของผู้อ่านในสมัยนั้น นอกเหนือไปจากการนำเสนอภาพใหม่ ๆ ของผู้หญิงและมุมมองในด้านความรักแล้ว โยะซาโนะ อากิโกะ ยังได้วิพากษ์วิจารณ์เรื่องบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายในบทกลอนของเธออีกด้วยดังเช่น

“人の世に才秀でたるわが友の名の末かなし今日秋くれぬ”
*ความหมาย: คืนนี้เป็น**ค่ำคืนสุดท้าย ที่ชื่อเสียงของเพื่อนผู้เก่งฉกาจของฉัน** จะปิดฉากลงด้วยความเศร้าสร้อย ดวงตะวันกำลังจะบอกลาวันนี้ซึ่งเป็นวันในฤดูใบไม้ร่วงในไม่ช้าแล้ว (『みだれ髪(がみ)』, 2004: 58, บทที่ 189 แปลโดยผู้เขียน)*

บทกลอนนี้โยะซาโนะ อากิโกะ ได้กล่าวถึงเพื่อนที่ชื่อว่า ยามาคาวะ โทมิโกะ (1879 - 1909) (**Yamakawa Tomiko** 山川登美子 (やまかわとみこ)) ผู้มีพรสวรรค์ในการแต่งกลอน และถือเป็นนักเขียนผู้หนึ่งที่มีชื่อเสียงของนิตยสารเมียวโจ แต่ทว่าความสามารถนั้นจำเป็นต้องเลิกราไป เพราะยามาคาวะ โทมิโกะ ถูกพ่อแม่บังคับให้เดินทางกลับบ้านเกิดเพื่อไปแต่งงาน โยะซาโนะ อากิโกะ แสดงการขัดแย้งในเรื่องนี้ว่าเป็นเรื่องน่าเสียดายสำหรับคนที่มีพรสวรรค์แต่ไม่สามารถจะแสดงออกถึงความสามารถของตนเพราะถูกระบบของธรรมเนียมโบราณกีดกัน นั่นก็คือเรื่องการแต่งงาน ซึ่งถูกกำหนดโดยบิดาผู้เป็นใหญ่ที่สุดในบ้าน หญิงสาวไม่มีสิทธิ์คัดค้านเพราะสังคมกำหนดไว้ว่าก่อนแต่งงานผู้หญิงจะต้องเชื่อถือพ่อแม่ แต่เมื่อแต่งงานไปแล้วก็จะต้องเชื่อฟังสามีรวมทั้งแม่สามีอย่างเคร่งครัด การแต่งกลอนนั้นจะถูกมองว่าเป็นแค่งานอดิเรกประเภทหนึ่ง จะแต่งกลอนได้ก็ต้องได้รับอนุญาตเสียก่อน การแต่งงานของยามาคาวะ โทมิโกะนั้น จึงมีความหมายแฝงด้วยว่าเป็นการละทิ้งพรสวรรค์ในการแต่งบทกลอนไปตลอดกาล สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงการไม่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล การขาดอิสรภาพ และมองข้ามคุณค่าของวรรณคดีที่แสดงออกถึงความรักเป็นที่ตั้ง

> *“罪おほき男こらせと肌きよく黒髪ながくつくられし我”*
>
> *ความหมาย:* ***จงลงโทษบุรุษบาปหนาเหล่านั้นซะ*** *โองการจากสวรรค์ที่มอบมาพร้อมกับเรือนร่างอันงดงามและเรือนผมดำขลับยาวสลวย (『みだれ髪(がみ)』, 2004: 104, บทที่ 362 แปลโดยผู้เขียน)*

บทกลอนข้างต้นแสดงให้เห็นการชื่นชมต่อความงามของตนเอง และย้ำให้เห็นถึงความมั่นใจในความงามของเรือนร่างและผมดำยาวของตัวผู้เขียนอีกครั้ง การใช้คำพูดที่ว่า “จงลงโทษบุรุษบาปหนาเหล่านั้นซะ” เป็นการพูดยกตนว่าตัวเองซึ่งเป็นสตรีนั้นมีอำนาจเหนือบุรุษทั้งหลายในโลกนี้ ไม่ว่าชายคนใดก็ตามหากได้ยลความงามนี้แล้วย่อมต้องหมดแรงต้านทานไปเสียทุกราย

ความงามนั้นถือเป็นอาวุธชั้นดีในการลงโทษผู้ชายที่มีบาปหนา อาจกล่าวได้ว่าบทกลอนนี้แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกต่อต้านอำนาจของผู้ชายและศีลธรรมต่าง ๆ ที่มักจะเข้าข้างฝ่ายผู้ชายที่มีมาแต่โบราณ นอกจากนี้บทกลอนนี้ยังถือเป็นเสียงเรียกร้องเพื่อฝ่ายผู้หญิงในสมัยเมจิที่ต้องทุกข์ทรมานอย่างไม่มีที่สิ้นสุดจากระบบที่บิดาเป็นใหญ่ที่สุดในบ้านและระบบเคารพผู้ชายดูแคลนผู้หญิง (Dansonjohi - 男尊女卑 (だんそんじょひ)) (male supremacy) อีกด้วย

5. การดิ้นรนที่จบลงด้วยความล้มเหลว

ในผลงานของโยะซาโนะ อากิโกะนั้น ได้นำเสนอให้เราเห็นภาพของผู้หญิงแนวใหม่ที่มั่นใจและเห็นความสำคัญของตนเอง และผู้หญิงที่กล้าจะแสดงความคิดความรู้สึกเพื่อให้ได้สิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกับผู้ชาย อันที่จริงแล้วความพยายามในการเรียกร้องสิทธินี้ได้ปรากฏให้เห็นในเรื่อง***คืนที่สิบสาม***และเรื่อง***ห่านป่า***ด้วยเช่นกัน โอเซคิจากเรื่อง***คืนที่สิบสาม***นั้นทนต่อการปฏิบัติอันเย็นชาและการดูถูกของสามีไม่ได้ จึงเดินทางมาที่บ้านของบิดาของตนเพื่อให้บิดาช่วยจัดการเรื่องใบหย่าให้ เพราะในสมัยเมจิสามีเท่านั้นที่จะมีสิทธิ์ในการเขียนใบหย่าได้ เมื่อเขียนเสร็จแล้วจะฝากบิดาหรือพี่ชายของฝ่ายหญิงนำไปให้ภรรยาของตนเอง

> *“ “...ข้าทนอยู่อย่างนี้ต่อไปไม่ได้แล้ว* ***ท่านพ่อท่านแม่ข้าต้องการหย่าขาดจากอิซามุ*** *ได้โปรดเมตตาช่วยข้าด้วย* ***ไปนำใบหย่ามาให้ข้าที*** *ข้าจะยอมทำงานทุกอย่าง ข้าจะช่วยอิโนะซุเกะทุกวิถีทาง ข้าขออยู่ตามลำพังไปตลอดชีวิตจะดีเสียกว่า... ” ”*
>
> *(『たけくらべ・にごりえ』,1997: 124 แปลโดยผู้เขียน)*

หรือในเรื่อง***ห่านป่า*** โอะตะมะเคยถูกตำรวจคนหนึ่งหลอกให้เป็นภรรยาน้อยจนเธอเกือบจะคิดฆ่าตัวตายเมื่อทราบความจริง ต่อมาก็จำต้อง

ยอมเป็นภรรยาน้อยของสุเอะโซนายทุนให้กู้เงินหน้าเลือด ซึ่งทำให้เธอรู้สึกตกต่ำไปอีก การได้รับประสบการณ์อันเลวร้ายถึงสองครั้งในชีวิตทำให้โอะตะมะเติบโตเข้าใจโลกมากขึ้น ดังจะเห็นได้จาก

> *" "เอ้อ โอะตะมะ" เขาพูด "ฉันอยู่มาและถูกหลอกลวงมาตลอดชีวิต แต่เธอก็ย่อมรู้ เธอเกิดมาถูกเขาหลอกลวงมากกว่าหลอกลวงเขา ฉันไม่ยี่หระว่าคนเราอยู่ในสถานการณ์อย่างไร ถ้าเขาใช้หนี้เท่าที่เขาเป็นหนี้คนอื่นอยู่ เธอจะต้องซื่อสัตย์ต่อข้อผูกพันของเธอ" " พ่อไม่ต้องวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องนั้นหรอก พ่อเคยพูดบ่อยเพียงไรว่า 'หนูน้อยทาซื่อสัตย์' ฉันรู้ว่าฉันซื่อสัตย์* ***แต่หมู่นี้ฉันตัดสินใจแล้ว ฉันจะไม่ยอมให้ตัวเองถูกหลอกลวง ฉันจะไม่โกหกใครจะไม่หลอกลวงใคร แต่ในขณะเดียวกันก็จะไม่มีใครหลอกลวงฉันด้วย ฉันจะระวังไม่ให้ใครหลอกลวงฉัน*** *" "*
>
> *(สันตสิริ, 2528: 58)*

> *"เธอเข้าประตูใหญ่ด้วยความตั้งใจที่จะเปิดเผยความยุ่งยากลำบากใจแก่บิดา และจะได้มีส่วนร่วมในความทุกข์ทรมานของเธอด้วย แต่เธอก็ไม่มีจิตใจเข้มแข็งพอ ซึ่งดูเหมือนว่ามันแปลกแม้กับตัวเองระหว่างที่เธอพูดกับพ่อ เธอมีความสำนึกพยายามให้ปรากฏความเข้มแข็งและหนักแน่นแทนที่จะเพิ่มความกระวนกระวายใจแก่ความโล่งใจที่พ่อได้พบ และ****เธอก็รู้สึกล่วงพ้นคุณภาพบางประการที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวเธอ เมื่อก่อนเธอต้องขึ้นอยู่กับคนอื่น ๆ แต่มาบัดนี้เธอรู้ถึงอานุภาพแห่งการเชื่อถือตัวเองที่ไม่คาดคิด*** *และขณะที่เธอเดินอ้อมบ่อไปก็รู้สึกใจคอเบิกบาน" (สันตสิริ, 2528: 60)*

สิ่งที่ทำให้โอะตะมะเปลี่ยนแปลงอีกประการคือ ความรักที่เธอมีต่อโอะคะดะ นักศึกษาแพทย์ ทำให้เธอรู้จักความรักเป็นครั้งแรก หลังจากที่เธอต้องคอยตกเป็นภรรยาน้อยคนอื่นโดยปราศจากความรัก จากสาเหตุนี้ทำให้โอะตะมะกลายเป็นผู้หญิงอีกคนหนึ่งที่เริ่มจะแสดงออกถึงความรู้สึกของตนเองและรู้จักวางแผนในการทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองต้องการและมีความสุข ไม่ใช่โอะตะมะคนเดิมที่ต้องคอยถูกคนอื่นหลอกลวงและถูกบงการอีกต่อไป

> *"...ทีแรกเธอรับใช้เขาอย่างซื่อสัตย์ แต่เป็นผลให้เธอไม่มีความสุข และ**การนึกคิดนั้นก่อให้เกิดขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันในชีวิตของเธอ เธอบรรลุถึงความเชื่อมั่นในตัวเอง ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการเพิกเฉยอย่างกำเริบเสิบสาน** เธอต้องการความเยือกเย็นแห่งจิตใจ ซึ่งผู้หญิงส่วนมากในโลกที่มีอยู่สามารถเข้าถึงเพียงหลังจากประสบการณ์กับผู้ชายมากมายเท่านั้น สุเอะโซพบว่ามันกระตุ้นให้เป็นเรื่องไร้สาระโดยความเยือกเย็นของเธอ **เธอเริ่มเมินเฉยหน้าที่ของเธอด้วยการไม่นำพามันเพิ่มขึ้น** และ**เธอก็เป็นระเบียบเรียบร้อยน้อยลง** แต่ความไม่เรียบร้อยนี้ได้พัดกระพือโทสะราคะของสุเอะโซไปสู่ความรุนแรงขึ้น เขามิได้ตระหนักถึงรากฐานสำหรับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ดังนั้นเขาจึงลุ่มหลงยิ่งกว่าแต่ก่อน" (สันตสิริ, 2528: 117)*

แต่การดิ้นรนของตัวละครเอกในสองเรื่องนี้นั้น ท้ายที่สุดก็จบลงด้วยความล้มเหลว ดังเช่นโอะเซคิในเรื่อง***คืนที่สิบสาม*** หลังจากแสดงเจตจำนงของเธอเพราะว่า

> *"หนูไม่เห็นอิโนะซุเกะเลย ไปโรงเรียนหรือจ๊ะ ยังเรียน*

หนักเหมือนเดิมหรือเปล่า" "มันไปเรียนภาคค่ำ โอะเซคิเจ้ารู้หรือเปล่า ***เจ้าอิโนะซุเกะมันได้เลื่อนขั้น****ด้วย แม่ต้องขอบใจเจ้าจริง ๆ ....****เจ้านายก็เอ็นดูมัน*** *ทุกอย่างช่างลงตัวไปเสียหมด* ***ที่เป็นอย่างนี้ได้ก็เพราะว่าเรามีลูกเขยที่ชื่อฮาราดะ อิซามุ....*** *โอเซคิเจ้าก็รู้ดีอยู่แก่ใจแล้ว* ***เจ้าต้องบอกให้อิซามุรู้นะ ว่าเขามีบุญคุณต่อครอบครัวของเราขนาดไหน เจ้าต้องทำทุกอย่างให้เขาพึงพอใจนะ..."***

(『たけくらべ・にごりえ』, 1997: 120 แปลโดยผู้เขียน)

*"...ความคิดเห็นทำให้โอเซะคิต้องหยุดคิด เธอจะสามารถนำเรื่อง****การขอหย่า****อันน่าอับอาย ไปทำลายความสุขของทั้งสองท่าน ในขณะที่พวกท่านมิได้รู้เห็นอะไรด้วยได้หรือพวกท่านต้องเทศนาเธอเป็นการใหญ่แน่ ๆ* ***ตัวเธอเองก็เป็นแม่ย่อมรู้ดีแก่ใจว่าการทิ้งลูกน้อยทาโร่ไว้นั้นจะเป็นอย่างไร...*** *อีกแว่บหนึ่งเธอก็มีความคิดว่า ควรจะรีบกลับบ้านไปโดยไม่ต้องพูดเรื่องนี้จะดีกว่า และทุก ๆ อย่างรอบตัวเธอก็จะไม่มีการเปลี่ยนแปลง โอเซคิผู้เป็นแม่ของทาโร่* ***ภรรยาของท่านอิซามุ พ่อแม่ของเธอจะได้มีเรื่องไปคุยแข่งกับคนอื่นเกี่ยวกับลูกเขยที่มีตำแหน่งขุนนางชั้นสูงผู้นี้ได้*** *ตราบใดที่เธอยังระมัดระวัง จะไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น"*

(『たけくらべ・にごりえ』, 1997: 118 แปลโดยผู้เขียน)

การปฏิเสธสามีของเธอจึงนับว่าเป็นเรื่องยาก เพราะนอกจากฐานะทางครอบครัวที่มั่นคงของสามีเธอแล้ว เรียกได้ว่าเขาเป็นผู้มีบุญคุณต่อครอบครัวของโอเซคิในการอุปถัมภ์หน้าที่การงานของน้องชายเธอ และทำให้พ่อแม่ของเธอมีหน้ามีตานำไปโอ้อวดกับคนอื่นได้อีกด้วย และถ้าหากเธอหย่าสิทธิ์ในการเลี้ยงดูลูกของเธอจะตกเป็นของสามีทันที และเธอจะไม่มีโอกาสได้พบลูกของเธออีก จากเหตุผลทั้งหลายข้างต้นจึงบีบบังคับให้โอเซคิจำต้อง

ล้มเลิกเรื่องการหย่า ยอมก้มหน้าแบกรับความรู้สึกทุกข์ใจและกลับไปใช้ชีวิตแสนขมขื่นเช่นเดิม ดังเช่น

> *“โอเซคิรู้ซึ้งถึงโชคชะตาของตนเองแล้ว “คืนนี้เราคงจบเรื่องแต่เพียงเท่านี้ ข้าขอตัวกลับบ้านก่อน* ***ตัวข้ายังคงเป็นภรรยาของอิซามุเหมือนเดิม*** *ท่านต้องห้ามแพร่งพรายเรื่องราวในคืนนี้ให้อิซามุรู้เป็นอันเด็ดขาด* ***ตัวข้าได้เป็นถึงภรรยาของผู้ชายที่มีหน้ามีตาถึงเพียงนั้น มันคงจะช่วยส่งเสริมอิโนะซุเกะได้อย่างดีเป็นแน่แท้*** *ท่านพ่อท่านแม่ไม่ต้องเป็นห่วง* ***ตราบใดที่พวกท่านยังมีความสุข*** *ข้าจะไม่เสียใจอะไรอีกแล้ว ท่านไม่ต้องกังวลอีกแล้วด้วย เพราะข้าจะไม่ทำอะไรบุ่มบ่ามอีก ต่อนี้ไป****ข้าจะคิดว่าตัวข้านั้นเสมือนเป็นสมบัติชิ้นหนึ่งของอิซามุ ข้าจะทำทุกอย่างตามที่เขาสั่ง****ท่านพ่อท่านแม่ ข้าขอลาก่อน...” ” (『たけくらべ・にごりえ』, 1997: 132 แปลโดยผู้เขียน)*

เช่นเดียวกับโอะตะมะ ในเรื่อง***ห่านป่า*** เธอได้เปลี่ยนแปลงจากสาวน้อยไร้เดียงสา มาเป็นผู้หญิงที่กร้านโลก รู้จักวางแผนทำทุกอย่างเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ โดยไม่ยอมถูกควบคุมจากผู้ชายอีกต่อไป เห็นได้จากตอนท้ายเรื่องที่เธอวางแผนคิดจะเชิญโอะคะดะมาที่บ้านตอนที่สุเอะโซไม่อยู่ แต่โชคชะตาก็ไม่เข้าข้างเพราะสุดท้ายโอะตะมะก็ไม่มีโอกาสได้อยู่กับโอะคะดะตามลำพัง ส่วนโอะคะดะนั้นก็ได้เดินทางไปเรียนต่อที่ประเทศเยอรมนี ทำให้ความรักของโอะตะมะจบลงด้วยความผิดหวัง และเธอก็ยังคงต้องทนเป็นภรรยาน้อยของสุเอะโซต่อไป

โดยสรุปแล้วจากผลงานทั้งสามเรื่อง เราได้เห็นภาพของผู้หญิงในสมัยเมจิในหลาย ๆ แง่มุมกล่าวคือ ภาพของผู้หญิงที่เชื่อฟังบิดาและสามีของตน ผู้หญิงที่ถูกระบบสังคมศักดินา และระบบที่ให้ความสำคัญกับเพศชายกดขี่ข่มเหง ผู้หญิงเรียบร้อยที่ต้องคอยสำรวมอากัปกิริยาไม่แสดงความ

รู้สึกที่แท้จริงของตนเองออกมา นี่เป็นภาพของผู้หญิงญี่ปุ่นที่ถูกกำหนดมาแต่โบราณ โดยมีอิทธิพลของแนวความคิดขงจื้อเป็นตัวกำหนดบทบาทให้แต่ท่ามกลางกระแสการพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญตามอย่างชาติตะวันตก แนวความคิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นศาสนาคริสต์ หรือเรื่องสิทธิมนุษยชนที่หลั่งไหลเข้าสู่ญี่ปุ่นพร้อม ๆ กับอารยธรรมตะวันตกนั้น ได้ปลุกกระแสความคิดใหม่ ๆ ให้แก่สตรี ทำให้สตรีบางกลุ่มเริ่มตั้งคำถามกับบทบาทหน้าที่ของตนที่ถูกกำหนดโดยสังคม สตรีผู้เริ่มให้ความสำคัญกับเพศของตน กล้าแสดงออกถึงความคิด อารมณ์ความรู้สึกเพื่อประกาศจุดยืนของผู้หญิงแบบใหม่เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำคัญของสถานภาพของตน ปลดเปลื้องตนเองออกจากพันธนาการจากบทบาททางด้านเพศซึ่งถูกกำหนดโดยสังคมตั้งแต่โบราณ เพราะวิธีมีบทบาทใหม่เช่นนี้จะนำพาตนเองให้มีชีวิตรอดอยู่ในสังคมแบบใหม่จะมีความพยายามมากเพียงใดก็ตาม แต่สังคมญี่ปุ่นในสมัยเมจิที่ประกาศกร้าวว่ากำลังพัฒนาประเทศให้เป็นสมัยใหม่เฉกเช่นตะวันตกอย่างเต็มขั้นนั้นก็ยังไม่เปิดกว้างให้กับกลุ่มผู้หญิงที่พยายามจะลุกขึ้นมาเพื่อประกาศสิทธิของตน ความพยายามนั้นจึงไม่บรรลุผล ดังจะเห็นได้จากการจบเรื่องแบบโศกนาฏกรรมที่ตัวละครเอกยังคงต้องทุกข์ทรมานต่อไป ดังเช่นในเรื่อง***คืนที่สิบสาม*** และเรื่อง***ห่านป่า*** เป็นต้น

บรรณานุกรม

สันตสิริ. (2528). **ห่านป่า.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แปลจาก Ōgai Mori. (1980). *The Wild Geese*. Tokyo: Charles E. Tuttle Company.

Edward, P. (1973). *Japanese Literature - A Historical Outline*. Arizona: The university of Arizona Press.

Noriko, M. and Kyoko, I. (1991). *Japanese Women Writers*. New York: M.E.Sharpe, Inc.

Robert, L. (1981). *In the shade of Spring Leaves - The life and writing of Higuchi Ichiyō*. New York: Yale university.

佐伯順子(1991).『文明開化と女性』、新典社。

坂井俊樹 (1999).『日本の歴史　明治維新から現代・女性と家の歴史』、ポプラ社。

谷山　茂　編者 (1998).『新 訂国語総覧』、京都 書房。

森鴎外 (2001).『雁』、新 潮文庫。

樋口一葉 (1999).『たけくらべ・にごりえ』、角川文庫。

与謝野晶子 (2004).『みだれ髪』、新潮 文庫。

吉田精一　編者 (1996).『日本文学鑑賞辞 典・近代編』、東京 堂。

与謝野晶子 [online]. Available from: http://www.yosanoakiko.net/akiko-top.html [Accessed 12/12/05]

十三夜 [online]. Available from: http://www.aurora.dti.ne.jp/~ssaton/bungaku/jyuusanya.html [Accessed 12/12/05]

貝原益軒 [online]. Available from: http://www.geocities.jp/goromaru134/goromaru/jpg/ekiken01.jpg [Accessed 26/12/05]

明治時代 [online]. Available from: http://ja.wikipedia.org [Accessed 26/12/05]